Ks. dr hab. Tadeusz Syczewski, KUL Lublin

Recenzja rozprawy doktorskiej w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie prawo kanoniczne

ks. mgra lic. ANDRZEJA PATRZYKĄTA

pt. „TROSKA BISKUPA JANA BERNARDA SZLAGI O FORMACJĘ KAPŁAŃSKĄ W DIECEZJI PELPLIŃSKIEJ (1992-2012)”

Warszawa 2026, s. 454, przygotowanej pod opieką promotora
Ks. dr. hab. Marka SAJA, prof. uczelni

W adhortacji Ojca Świętego Jana Pawła II *Pastores dabo Vobis* czytamy: „W duchu dokumentów Soboru Watykańskiego II odnoszących się do urzędu kapłanów oraz ich formacji i z zamiarem konkretnego zastosowania tej bogatej i autorytatywnej nauki do przeróżnych sytuacji, Kościół wielokrotnie podejmował problematykę życia, posługi i formacji kapłanów” (*PDV nr 3*). Dla osiągnięcia i koniecznej dojrzałości, realizacji samego siebie, z racji na podejmowaną posługę kapłani mają obowiązek rozwijać w sobie cały zespół ludzkich cech, bez których w żaden sposób nie da się kształtować w sobie osobowości, dążyć do świętości, by móc ponosić cały ciężar duszpasterskiej odpowiedzialności (*PDV nr 43*).

Formacja seminaryjna powinna zawierać zalążki formacji stałej i ukazywać jej nieustanną potrzebę oraz dalsze etapy w życiu kapłańskim. Formacja kapłańska znajduje swój fundament i motywację w dynamice sakramentu kapłaństwa (PDV 76). Oprócz motywacji czysto ludzkich, uzasadniających konieczność formacji stałej kapłanów, należy postawić także racje teologiczne,

wynikające z twórczej mocy powołania oraz prawne. Na różnych etapach życia i posługi kapłańskiej formacja ta ma uwzględniać konkretne okoliczności, w których żyje dany kapłan.

W Konstytucji o Liturgii czytamy, że *Kapłanom świeckim i zakonnym, pracującym już w winnicy Pańskiej, należy wszelkimi odpowiednimi środkami dopomagać, aby coraz głębiej rozumieli to, co sprawują w świętych obrzędach, aby żyli życiem liturgii i udzielali go wiernym powierzonym ich pieczy* (*KL, 18*).

Stała formacja prezbiterów jest *wiernością kapłańskiej posłudze* i *procesem nieustannego nawracania się (PDV, nr 70)*. Jest ona także kontynuacją procesu kształtowania osobowości kapłańskiej, zainicjowanego i prowadzonego już w seminarium.

Jan Paweł II pisze, że *Szczególnie istotne jest dostrzeżenie i utrzymanie wewnętrznej więzi, jaka istnieje między formacją poprzedzającą święcenia kapłańskie a formacją późniejszą. Brak ciągłości czy nawet jednorodności między tymi dwiema fazami formacji prowadziłby bowiem bezpośrednio do bardzo negatywnych konsekwencji dla pracy duszpasterskiej i dla braterskiej wspólnoty między kapłanami, zwłaszcza różniącymi się wiekiem. Formacja stała nie jest powtórzeniem formacji seminaryjnej, zwykłym jej przypomnieniem czy też poszerzeniem o nowe wskazania praktyczne. Przynosi nowe treści, a przede wszystkim prowadzona jest nowymi metodami* (*PDV nr 71*).

Polski Synod Plenarny oraz Synody Diecezjalne także podkreślają, że centrum kapłańskiego życia duchowego, czyli zasadniczym źródłem uświęcenia i natchnienia w pracy duszpasterskiej są: Eucharystia, Liturgia Godzin, rachunek sumienia, codzienna medytacja, nawiedzanie Najświętszego Sakramentu, lektura Pisma Świętego. Dlatego też potrzebna jest stała formacja w celu odnowienia i pogłębienia wiedzy teologicznej i prawnej w tym celu, aby ta pobożność kapłańska stawała się coraz głębsza i prowadziła do zjednoczenia z Jezusem Chrystusem.

Gratuluję podjęcia tego tak bardzo ważnego tematu pod opieką ks. dr. hab. Marka Saja, prof. uczelni. Jest to problem, który z pewnością zawsze miał wiele zagadnień do opracowania i ma do dzisiaj - szczególnie po Drugim Soborze Watykańskim i po wydaniu w 1983 roku nowego Kodeksu prawa kanonicznego, jak również dokumentów Kościoła Powszechnego, nauczania papieży, Konferencji Episkopatu Polski czy Biskupów Diecezjalnych, w tym konkretnym wypadku Biskupa Jana Bernarda Szlagi. Z nauczania Biskupa Jana Bernarda Szlagi i jego dorobku naukowego bardzo wyraźnie widać troskę o formację kapłańską w diecezji pelplińskiej.

Tego rodzaju badania naukowe – tak od strony prawnej, teologicznej i historycznej – mają także na celu głębsze zrozumienie formacji kapłańskiej.

1. Opis rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Andrzej Patrzykąt swoją rozprawę doktorską jako monografię o charakterze historyczno-prawnym w dyscyplinie prawo kanoniczne, ukazał, że jej celem jest przede wszystkim głębsze zrozumienie znaczenia permanentnej formacji kapłańskiej. Tematyka ta została przez autora przeanalizowana w szerokim kontekście historyczno-prawnym, jak również w aspekcie teologicznym, aby w ten sposób ukazać szczegółową perspektywę tła ogólnokościelnego. Zagadnienie to autor przedstawił w profilu kanonicznym i eklezjologicznym na podstawie dokumentów Kościoła Powszechnego i partykularnego jakim jest Diecezja Pelplińska. Cennymi materiałami źródłowymi dla niniejszej dysertacji były: Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, liczne dokumenty Magisterium Kościoła Powszechnego, soborowe, kodyfikacja kościelna, pisma papieskie, akty normatywne Kurii Rzymskiej, Konferencji Episkopatu Polski, Zarządzenia, Pisma, listy, odezwy oraz przemówienia Biskupa Jana Bernarda Szlagi.

Sformułowanie tematu jest bardzo poprawne, jasne, niebudzące żadnych wątpliwości i jak najbardziej uzasadnione i potrzebne w Kościele. Należy podkreślić, że zagadnienie to w takim ujęciu nie zostało dotychczas opracowane. Stąd niniejsza rozprawa jest bardzo cenna zarówno dla prawników, historyków, jak i teologów oraz prezbiterów nie tylko przynależących do diecezji pelplińskiej. Tak uporządkowany bogaty materiał źródłowy może być bardzo przydatny innym diecezjom. Jest to swego rodzaju przyczynek i zachęta do prowadzenia dalszych badań w tej dziedzinie. Autor przedstawia podjęte zagadnienia w sposób interesujący, oryginalny, twórczy i doskonale osadzony w dokumentach prawnych, teologicznych i historycznych Kościoła łacińskiego.

Zgromadzony w pracy materiał jest bardzo pomocny w przybliżaniu zagadnienia w formacji kapłańskiej. W czasach obecnych często z braku odpowiedniej formacji w tym względzie powstaje wiele problemów, kryzysów, nieporozumień a często nawet niepotrzebnych napięć i nadużyć. Każde takie opracowanie naukowe jest pożyteczne dla przybliżenia podstawowych prawd dotyczących formacji kapłańskiej. Podjęty w dysertacji temat jest bardzo aktualny i niezmiernie potrzebny w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa oraz dalszej posługi prezbiterów.

Praca zawiera cztery bardzo rozbudowane rozdziały. W każdym z nich autor podsumowuje wyniki badań zaprezentowanych wcześniej. Należy podkreślić, że każdy rozdział pracy poprzedzony jest krótkim, ale bardzo dobrym wstępem, co nie tylko odpowiada metodologicznym wymogom, lecz potwierdza także dobrą znajomość omawianego problemu. W zakończeniu poszczególnych rozdziałów autor podsumowuje wyniki kolejnych etapów swoich badań, co niewątpliwie podnosi wartość pracy.

Należy zaznaczyć, że rozprawa księdza mgra lic. Andrzeja Patrzykąta jest pierwszą tego rodzaju pracą, próbującą na szerszym, prawno-historyczno-teologicznym tle przedstawić problem formacji kapłańskiej. Dotychczas nie było jeszcze takiego opracowania z dziedziny prawa Kościoła łacińskiego i historii.

Autor ukazał wielopłaszczyznowo istotne zagadnienie formacji kapłańskiej w swojej diecezji z zakresu prawa kanonicznego, historii i teologii. Autor słusznie w swojej dysertacji poszukuje odpowiedzi na pytanie o wielkie znaczenie formacji kapłańskiej.

Rozprawa będzie z pewnością wielką pomocą w odczytywaniu przez prawników, teologów i historyków omawianego w niniejszej dysertacji zagadnienia. Zebrane bardzo bogate materiały źródłowe i wyprowadzone wnioski mogą być wykorzystane przez kanonistów, historyków, biskupów a także prezbiterów.

Wydaje się czymś naturalnym i oczywistym, że ukazanie się drukiem niniejszego opracowania po drobnej korekcie byłoby bardzo pożyteczne i wskazane.

2. Ocena merytoryczna pracy

Rozprawa jest owocem niesłychanie wytrwałej pracy badawczej. Autor wnikliwie przeanalizował Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, dokumenty Drugiego Soboru Watykańskiego, dokumenty Stolicy Apostolskiej, kongregacji, nauczanie papieży oraz bogatą twórczość ks. biskupa Jana Bernarda Szlagi dotyczące omawianego problemu.

Temat rozprawy jest precyzyjnie i jasno określony. Treść dysertacji jest zgodna z jej tematem. Układ poszczególnych rozdziałów jest logiczny i spójny. Autor wykazał się tu dobrą znajomością problemu.

We wstępie pracy autor niepotrzebnie już ocenia wyniki swoich badań, co powinno znaleźć się w zakończeniu: „Przeprowadzona kwerenda prowadzi do wniosku, że w dotychczasowym piśmiennictwie brakuje badań, które w sposób systematyczny i metodologicznie spójny zawierają analizę działalności biskupa Szlagi w zakresie formacji kapłańskiej przez pryzmat norm prawa kanonicznego”, s. 20.

W pierwszym rozdziale pracy autor przedstawił zagadnienie powołania i organizacji Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Pelplińskiej. Szczegółowo omówił podmioty troszczące się o powołania, status prawno-kanoniczny Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Pelplińskiej, strukturę organizacyjną i personalną seminarium duchownego. W tym rozdziale pracy zabrakło roli ojca duchownego seminarium i dyrektora ekonomicznego.

W drugim rozdziale pracy ukazał zakresy formacji do kapłaństwa. Szczegółowo przedstawił następujące zagadnienia: formację ludzką, intelektualną i personalną. W pkt. 2 tego rozdziału zatytułowanym 2.2 „Modlitwa i Eucharystia" takie pojęcie sugeruje, że „Eucharystia" nie jest modlitwą. Lepiej byłoby użyć określenia „Eucharystia i inne modlitwy" lub „Eucharystia" dać w osobnym punkcie a dodać punkt „inne nabożeństwa lub modlitwy". Przy rekolekcjach w pkt 2.4 dodałbym „rekolekcje i dni skupienia". W 3 paragrafie tego rozdziału pkt 3.4 autor zatytułował „Liturgika", to wskazuje na przedmiot wykładany a w treści pracy omawia problem formacji liturgicznej. Dlatego też właściwe określenie tego punktu to „Formacja liturgiczna".

W trzecim rozdziale autor ukazał zagadnienie przygotowania i dopuszczenie do przyjęcia święceń. Szczegółowo omówił wymagania kanoniczne wobec kandydatów, miesiąc propedeutyczny, etapy przygotowania do przyjęcia święceń, proces dopuszczania do święceń, sakrament święceń oraz prymicje.

W rozdziale czwartym pracy autor omówił formację stałą duchownych. Temat ten ukazał w 5 punktach. Pkt 2 tego rozdziału zatytułował „Rozwój intelektualny" a inne nazwał „Formacja ludzka i formacja duchowa". Moim zdaniem lepiej byłoby pkt 2 tego rozdziału nazwać „Formacja intelektualna" tak jak to jest w dokumentach Kościoła. W pkt 4.1. tego rozdziału jest „Spotkania Rady Kapłańskiej Konferencji Dziekanów" winno być „Spotkania Rady Kapłańskiej i Konferencji Dziekanów". To jest tylko literówka.

Godnym podkreślenia w pracy jest spis tabel - 16. Przy tab. Nr 10 „Opisowy przegląd realizacji poszczególnych przedmiotów brak jest w spisie pracy 10.1

„Tabela realizacji przedmiotów filozoficznych” i 10.2 „Tabela realizacji przedmiotów teologicznych i pokrewnych”. Na uwagę zasługuje także dołączona ankieta: „Troska biskupa Jana Szlagi o formację kapłańską w diecezji pelplińskiej (1992-2012). W spisie treści pracy przy ankiecie jest: „Troska biskupa Jana Szlagi o formację kapłańską w diecezji pelplińskiej (1992-2012) a w korpusie pracy „biskupa Jana Bernarda Szlagi”.

W pracy widać umiejętne wykorzystanie przez autora danych, uzyskanych na podstawie dokonanej analizy źródeł, w celu sformułowania wyników badań w formie konkretnych wniosków przy poszczególnych rozdziałach. Należy też podkreślić dojrzałość naukową autora.

Imponująco przedstawia się wykaz źródeł (730 pozycji). Źródła są jasno i logicznie uporządkowane, co świadczy o dobrej znajomości przez autora pracy tego tematu. Literatura również jest bogata (227 pozycji). Jest to materiał bardzo wyczerpujący.

Należy zauważyć, że autor posłużył się literaturą w j. angielskim i włoskim, co znacznie podnosi wartość pracy.

Podsumowanie zrobione również w j. angielskim.

Źródłami pracy z jednej strony widzimy, że są normatywne dokumenty Kościoła, szczególne miejsce zajmują tutaj Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, wskazania zawarte w kodyfikacji kościelnej, pisma papieskie, akty normatywne Kurii Rzymskiej oraz soborów. Źródła te wykorzystał autor bardzo dokładnie, poprawnie, zgodnie z regułami naukowymi.

3. Ocena formalna pracy

Autor poprawnie posługuje się w pracy narzędziami metodologicznymi. Bardzo dokładnie opisał metody, którymi posłużył się w pracy. Temat pracy wymagał uwzględnienia równolegle trzech wzajemnie się uzupełniających metod badawczych: dogmatyczno-prawnej, historyczno-prawnej. Dzięki tym metodom

autor dokonał analizy zebranych materiałów i poddał je krytycznej ocenie. Metody te w całej rozprawie doktorskiej wykorzystał prawidłowo. Nakreślił też stan badań dotyczący przedmiotu jego rozprawy i omówił bardzo dokładnie terminologię, którą posługuje się w dysertacji.

Pod względem formalnym zapis bibliograficzny i sposób posługiwania się przypisami są poprawne. Chociaż czasami jest brak konsekwencji: raz przypis z Pisma Świętego umieszcza w tekście, innym zaś razem na dole w przypisach, np. s.11, 200, 248, 249.

Zdarza się również brak konsekwencji w zapisach: raz po autorze pisze tenże, innym razem podaje pełne nazwisko s. 59, przypis 166 i 167.

Starannie przygotowany jest zestaw skrótów, których autor konsekwentnie używa w całej pracy.

Język pracy i styl są poprawne.

Wszelkie zgłoszone uwagi dotyczą drobnych uchybień, które nie obniżają w żaden sposób wartości pracy. Należy je jedynie uwzględnić przy ewentualnym wydaniu pracy drukiem.

Proszę doktoranta o odpowiedź na następujące pytania:

Jakie były praktyki duszpasterskie alumnów podczas posługi ks. biskupa Jana Bernarda Szlagi w diecezji pelplińskiej?

W formacji stałej duchownych na czym polegało utrzymywanie więzi braterskich i jedności prezbiteratu w diecezji pelplińskiej?

Wniosek końcowy

Do najważniejszych walorów niniejszej pracy należą: umiejętność eksploracji bogatych i różnorodnych źródeł, literatury źródłowej i przedmiotu, logiczność i jasność przeprowadzania wywodu. Temat pracy został właściwie dobrany. Układ pracy jest logiczny i odpowiada na postawiony problem. Źródła pracy są bardzo bogate i zostały przez autora wykorzystane poprawnie. Język pracy i styl są poprawne.

Kwalifikacyjna ocena rozprawy każe także wskazać na jej znaczenie pionierskie. Praca jest oryginalna, bardzo interesująca. W bardzo bogatych źródłach i literaturze opisującej poruszany temat, autor potrafił odnaleźć swój punkt widzenia i konsekwentnie przeprowadził go w swojej dysertacji.

Stwierdzam przeto, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska księdza mgra lic. Andrzeja Patrzykąta spełnia wszelkie wymogi metodologiczne, formalne i merytoryczne - zgodnie z art. 190 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Wnoszę wniosek o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony przez Radę Dyscypliny Naukowej Instytutu Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Lublin, 20. 10. 2026 r.

Ks. dr hab. Tadeusz Syczewski